

An Introduction to the Principles of Crime Prevention Policymaking and an Assessment of Their Recognition in the Iranian Legal System

Hassan Pourbafrani

Associate Professor, Department of Law, University of Isfahan, Isfahan, Iran. hpoorbafrani@ase.ui.ac.ir

Hamidreza Heydarpour

Postdoctoral Researcher in Criminal Law and Criminology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) Hrh_1364@yahoo.com

Hava Ghasemi

Master of Science in Private Law, University of Research Sciences, Tehran, Iran. Hava.Ghasemi1367@gmail.com

Abstract

Crime prevention policymaking is not an arbitrary process; rather, it is governed by fundamental principles. These principles regulate the crime prevention system, organizing and guiding decision-making and strategic planning. The extent to which a policymaking system practically adheres to these principles serves as an indicator of its success or failure in preventing crime and providing sustainable security. This study analyzes the concept and components of these principles and critically evaluates the status of their recognition within the Iranian crime prevention policymaking system. It is argued that a comprehensive understanding and pragmatic observance of these principles can promise the evolution of a coherent, purposeful, and efficient system.

The central inquiry of this research addresses the identification of these fundamental principles and the approach of the Iranian legal system toward them. The results indicate that these principles consist of the principle of scientificity, the principle of

Journal of Research and
Development in Criminal Law and
Criminology

Iranian Law and Legal Research
Institute

Vol. 2 | No. 4 | Fall 2025 and
Winter 2026
(Original Article)

<https://jclc.illrc.ac.ir>

DOI:
10.22034/jclc.2025.2052560.1159

human rights observance, the principle of sustainability, the principle of calculability, the principle of inclusiveness, the principle of solidarity and differentiation, and the principle of participation. Furthermore, findings suggest that these principles have not been functionally recognized as necessary within the Iranian system particularly in the Crime Prevention Act. This deficiency exists even though applying these principles guarantees the formation of a coherent policymaking structure. Consequently, updating approaches and procedures to enhance the efficiency of the crime prevention policymaking system in Iran is deemed essential. This research is qualitative, employing a descriptive-analytical method, and utilizes library resources (note-taking) for data collection.

Keywords: Crime Prevention Policymaking; Principles of Policymaking; Iranian Crime Prevention System; Crime Prevention Act; Efficiency.

درآمدی بر اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم و ارزیابی وضعیت شناسایی آن‌ها در نظام حقوقی ایران

دانشیار گروه حقوق، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
hpoorbafarani@ase.ui.ac.ir

پژوهشگر پسادکتر حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی،
تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Hrh_1364@yahoo.com

کارشناس ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم
تحقیقات، تهران، ایران
Havva.Ghasemi1367@gmail.com

حسن پورباقرانی

حمیدرضا حیدرپور

حوا قاسمی

دوفصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق کیفری و
جرم‌شناسی

پژوهشگاه حقوق و قانون ایران

دوره ۲ | شماره ۴ | پاییز و زمستان ۱۴۰۴
(مقاله پژوهشی)

www.jclc.illrc.ac.ir

DOI:

10.22034/jclc.2025.2052560.1159

چکیده

سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، فرایندی بی‌ضابطه نیست بلکه مشمول اصولی بنیادین است. این اصول بنیادین، بر نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم حاکم می‌شوند و تصمیم‌گیری‌ها و تدبیراندیشی‌ها در زمینه چگونگی پیش‌گیری از جرم را سامان می‌بخشند و هدایت می‌کنند. میزان توجه و تقید عملی نظام‌های سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم به این اصول، گویای میزان موفقیت یا عدم موفقیت آن‌ها در حصول به هدف پیش‌گیری از وقوع جرم و تأمین امنیت پایدار برای جامعه است. هدف مقاله حاضر، آن است که مفهوم و مولفه‌های این اصول را مورد تحلیل قرار داده و وضعیت شناسایی آن‌ها در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران را نقد و ارزیابی نماید. مدعای نوشتار حاضر، آن است که توجه کامل به این اصول و رعایت کامل و عمل‌گرایانه آن‌ها می‌تواند نویدبخش تکوین و در عین حال، تکامل یک نظام منسجم، هدفمند و کارآمد در زمینه سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه

از جرم باشد. شناخت جامع و کامل مفهوم و مولفه‌های این اصول، موجب خواهد شد تا افق‌های نوینی فراروی متولیان سیاست‌گذاری در عرصه پیش‌گیری از جرم، قرار گیرد. بر این اساس، پرسش اصلی مورد بحث، این است که اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم کدامند و رویکرد نظام حقوقی ایران به آن‌ها در سیاست‌گذاری‌های راجع به پیش‌گیری از جرم چیست؟ نتیجه حاصل آنکه؛ این اصول را می‌توان عبارت دانست از اصل علمی بودن، اصل حقوق‌بشری بودن، اصل پایداری، اصل قابلیت محاسبه، اصل فراگیر بودن، اصل همبستگی و تمایز و اصل مشارکت‌محور بودن. یافته دیگر اینکه؛ این اصول، در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران و به‌ویژه، در قانون پیش‌گیری از وقوع جرم، آنگونه که ضروری است، مورد شناسایی کارکردگرایانه قرار نگرفته‌اند. این در حالی است که کاربست این اصول در سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، می‌تواند تضمین‌کننده شکل‌گیری یک نظام منسجم سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، از جمله در ایران باشد و لذا بر این اساس، روزآمدسازی رویکردها و رویه‌ها به منظور کارآمدسازی نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران، ضروری است. ذکر این نکته لازم است که رویکرد این پژوهش، کیفی، روش انجام آن، توصیفی- تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات در آن نیز فیش‌برداری است.

کلیدواژه‌ها: سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، نظام ایرانی سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، قانون پیش‌گیری از وقوع جرم، کارآمدسازی.

مقدمه

امروزه، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولت‌ها به ویژه دولت‌های رفاه - که ارتقای سطح رفاه نسبی به بالاترین سطوح آن برای شهروندان را یک رسالت اساسی برای خود تعریف کرده‌اند-، پیش‌گیری از جرم و بزه‌کاری در صورت مختلف آن است. با این حال، پیش‌گیری از ارتکاب جرم، یک فرایند رها و عاری از مبانی و اصول و قواعد نیست؛ بلکه باید آن را در انقیاد اصول خاصی قرار داد.

با نگاهی تحلیلی و کارکردگرایانه و با جستاری در ادبیات پژوهشی راجع به مقوله مبانی و ضوابط سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم^۱، این اصول را می‌توان عبارت دانست از: «اصل علمی بودن»، «اصل حقوق‌بشری بودن»، «اصل فراگیر بودن»، «اصل پایداری»، «اصل قابلیت محاسبه»، «اصل همبستگی و تمایز» و «اصل مشارکت‌محور بودن» که هر یک، مفهوم و مولفه‌های خاص خود را دارد. باید در صدد تحلیل جایگاه این اصول در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران و آسیب‌شناسی نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران از منظر این اصول برآمد تا مشخص شود که نقاط ضعف و قوت نظام ایرانی سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ارتباط با شناسایی این اصول، چیست؟ افزودنی است که مدعای نوشتار پیش رو، آن است که این اصول، منظومه منسجمی از الگوهای کارآمد برای اقدام به پیش‌گیری از جرم را به سیاست‌گذاران ذی‌ربط عرضه می‌دارد. البته، نگارندگان حاضر، نیک بر اهمیت و لزوم بومی‌سازی و همسان‌سازی فرهنگی و اجتماعی و اعتقادی این اصول، آن‌هم در جامعه متکثری چون ایران، واقفند و بر آن تأکید می‌ورزند.

با این مقدمه، در قسمت نخست مقاله، مفهوم و مولفه‌های یکایک اصول هفت‌گانه مورد اشاره، مطالعه می‌شوند و در قسمت دوم آن، وضعیت شناسایی این اصول در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران، ارزیابی، تحلیل و نقد می‌گردد.

۱- مفهوم و مولفه‌های اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

^۱ تصریح به این گفته، از آن روست که اصول هفت‌گانه مورد مطالعه در این نوشتار، لزوماً در سند مشخص یا قانون مدونی گردآوری نشده‌اند بلکه نگارندگان حاضر، با مطالعه منابع مرتبط موجود، این اصول را استخراج و تحت عنوان اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، ارائه نموده‌اند.

اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم عبارتند از هفت اصل؛ اصل علمی بودن، اصل حقوق بشری بودن، اصل پایداری، اصل قابلیت محاسبه، اصل فراگیر بودن، اصل همبستگی و تمایز و اصل مشارکت‌محور بودن. در ادامه، مفهوم و نیز مولفه‌های این اصول، بررسی و مطالعه می‌شوند.

۱-۱ اصل دانش‌بنیان بودن^۱

بر اساس اصل دانش‌بنیان بودن، علمی بودن یا خردورزانه بودن، فرایندهای سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم را نباید اموری تصادفی، اتفاقی و یا گذرا و تفننی پنداشت بلکه بر عکس، باید در راستای استفاده از موازین و یافته‌های علمی مبتنی بر پژوهش‌های کتابخانه‌ای و میدانی و نگاه کارشناسانه و تخصص‌گرایانه در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیری از جرم گام برداشت. (جندلی، ۱۴۰۱: ۳۳) اصطلاحی مرتبط با پیش‌گیری دانش‌بنیان از جرم، «پیش‌گیری مستند» یا «پیش‌گیری سندمحور»^۲ است. به موجب این تعبیر، برای دانش‌بنیان شدن سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، مهم آن است که داده‌های موجود به روشی نظام‌مند و از منابع معتبر جمع‌آوری شوند. (کارگروه پیش‌گیری از جرم شورای اقتصادی اجتماعی سازمان ملل متحد، ۱۴۰۲: ۶۴). مولفه‌های اصل دانش‌بنیان سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، به طور عمده عبارتند از موارد زیر:

۱-۱-۱ تدبیراندیشی اطلاعات‌محور (داده‌مبنا)^۳

اطلاعات و داده‌های مورد نیاز برای تدوین برنامه‌ها و سیاست‌های عمومی پیش‌گیری از جرم را می‌توان دست‌کم شامل چهار دسته از اطلاعات و داده‌ها دانست:

- اطلاعات و داده‌ها درباره میزان و گستره مشکلات مرتبط با پیش‌گیری از جرم
- اطلاعات و داده‌ها درباره شناخت علل جرم و بزه‌دیدگی (علت‌شناسی بزه‌کاری)
- اطلاعات و داده‌های مرتبط با سیاست‌های فعلی و برنامه‌های موفق، تجارب و دستاوردهای موفق گذشته

¹ The Principle of Being Knowledge-Based

² Documentary Prevention

³ Data-driven (Information-oriented) strategic thinking

-اطلاعات و داده‌های مربوط به روند اجرا و ارزیابی نتایج و آثار برنامه‌ها و سیاست‌ها (۳۰):
(Wikström, ۲۰۲۲)

۲-۱-۱ برنامه‌ریزی‌های مبتنی بر تحلیل‌های کارشناسانه و پژوهش‌بنیاد^۱

استفاده از تخصص و دانش و بهره‌برداری مسئولانه، هدف‌مندانه و دغدغه‌مندانه از نظرات اندیشمندان و متخصصان امر، یکی از ضروری‌ترین اقدامات در راستای کارآمدسازی تدابیر و تصمیمات در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم به شمار می‌رود. بدیهی است نظرات علمی کارشناسان، یک پشتوانه قوی علمی و تجربی در اختیار سیاست‌گذاران پیش‌گیری از جرم قرار می‌دهد. به مدد این پشتوانه، سیاست‌گذاران پیش‌گیری از جرم، بهترین راهکارها و کارآمدترین راهبردها به منظور پیش‌گیری از جرم را طراحی و عملیاتی می‌کنند. همراهی با بدنه دانشگاهی و توجه به نظرات و رویکردهای مصلحان و فعالان متخصص عرصه پیش‌گیری از جرم، می‌تواند نویدبخش سیاست‌گذاری منطقی‌تر و مفیدتر باشد. (Clarke, 2019: ۲۷۱)

۲-۱-۲ اصل حقوق بشری بودن^۲

به موجب این اصل، نمی‌توان به بهانه پیش‌گیری از جرم، امنیت، آزادی‌های شخصی، حریم خصوصی افراد و نیز حق‌های بنیادین شهروندی را نقض کرد. عرصه پیش‌گیری از جرم، از جمله ساحت‌های مواجهه مستقیم حاکمیت‌ها با شهروندانشان است. چنانچه برنامه‌ها و تدابیر پیش‌گیری از جرم، بخواهد به نقض و پایمال شدن حق‌های فردی و آزادی‌های شهروندی و حریم خصوصی افراد منتهی گردد، نه تنها هیچ مقصود مطلوبی حاصل نخواهد شد بلکه به نظر می‌رسد نقض غرض نیز رخ می‌دهد. (علیوردی نیا، ۱۳۹۳: ۵۸-۳۷)

مولفه‌های اصل حقوق بشری بودن را می‌توان عبارت دانست از موارد زیر:

۲-۱-۱ توجه جدی و عملی به حریم خصوصی و پرهیز از نقض آن^۳

از جمله مهم‌ترین ضوابط حاکم بر سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، رعایت کامل حریم خصوصی و حوزه آزادی‌های فردی نسبت به کسانی است که مخاطب برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌گیرانه قرار می‌گیرند. بر این مبنا، در عرصه پیش‌گیری از جرم، احترام

¹ Planning based on expert and research-based analyses

² The Principle of Being Human Rights Oriented

³ Paying serious and practical attention to privacy and avoiding its violation

به ارزش‌هایی همچون آزادی، عدالت و قانون‌مداری و صیانت کامل از آن‌ها، غیر قابل کتمان و غیر قابل اجتناب محسوب شده‌اند. (Farrington, ۲۰۱۸: 173)

۲-۲-۱ ایجاد و تقویت هم‌گرایی میان اخلاق‌گرایی، قانون‌مداری و عدالت‌محوری^۱ در فرایند تدوین و اجرای سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم

پیش‌گیری از جرم، اقدامی است برای تأمین امنیت و آسایش همگانی و در زمانه فعلی، می‌توان حق بر بهره‌مند شدن از آثار و پیامدهای پیش‌گیری از جرم را به نفس خود، یک حق بشری دانست؛ زیرا پیش‌گیری از جرم، منتهی به تأمین امنیت انسانی در ابعاد مختلف می‌شود و حق بر امنیت در همه جوانب آن، یک حق بشری فطری است. (نیازپور، ۱۴۰۲: ۱۵۵) بر این اساس، نمی‌توان برای اجرایی‌کردن این حق بشری، دیگر موازین حقوق بشری را نادیده گرفت و تقید عملی و واقعی به سه اصل اخلاق‌گرایی، قانون‌مداری و عدالت‌محوری در سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، ضروری است.

۳-۱ اصل پایداری^۲

اصل پایداری، دقیقاً دلالت بر وصف استمرار و ثبات برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌گیرانه دارد؛ لذا نمی‌توان پیش‌گیری از جرم را فرایندی محدود و منحصر به زمان یا مکان خاصی قلمداد نمود؛ بنابراین نمی‌توان به موفقیت دائمی و پایدار برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌گیرانه مقطعی و گذرا امید داشت؛ لذا افق دید و رویکرد سیاست‌گذاران پیش‌گیری از جرم باید بلندمدت باشد. به موجب اصل پایداری و استمرار، ضمن اینکه حاشیه امن از بزهکاران مصمم سلب می‌شود، موجبات امیدواری عمومی بیشتر به بقا و تضمین اصل پیش‌گیری از جرم در میان شهروندان نیز فراهم خواهد شد. (El Augi, ۲۰۲۳: ۱۲)

مولفه‌های این اصل، عبارتند از موارد زیر:

۱-۳-۱ تعهد و تقید به اصل لزوم استمرار خدمات‌رسانی عمومی به شهروندان در عرصه پیش‌گیری از جرم^۳

تلاش عملی حاکمیت‌ها برای پیش‌گیری از جرم، یکی از مهم‌ترین ساحت‌های خدمت‌رسانی عمومی به شهروندان است. از سوی دیگر، پیش‌گیری از جرم، برای استمرار

^۱ Convergence between morality, legality and justice

^۲ The Principle of Sustainability(Continuity)

^۳ The principle of the necessity of continuing to provide public services to citizens

و پایداری برنامه‌های خود در طول زمان باید به کلیه منابع و امکانات کافی به ویژه امکانات لازم برای تأمین بودجه مجهز باشد. شفافیت تأمین بودجه، اجراء، ارزیابی و نظارت بر میزان تحقق نتیجه‌های مورد نظر باید مورد توجه خاص قرار گیرد. (قماش‌ی و عارفی، ۱۳۹۶: ۹۴-۸۸)

۲-۳-۱ اولویت‌بخشی^۱ به پیش‌گیری از جرم در سطوح خرد و کلان سیاست‌گذاری عمومی

پیش‌گیری از جرم باید در اولویت برنامه‌ریزی دولت‌ها قرار گیرد. اولویت‌بخشی به پیش‌گیری از جرم در سیاست‌گذاری‌های عمومی، از یک سو، دلالت بر شناسایی رسمی آن و نیز التزام به عملیاتی نمودن آن از سوی نظام حکمرانی عمومی دارد و از سوی دیگر، موجب ایجاد و تقویت همگرایی‌ها میان دستگاه‌های اعمال‌کننده اقتدار عمومی در یک ساختار حاکمیتی به منظور حرکت جمعی در مسیر پیش‌گیری از بزه‌کاری می‌گردد. (رایجیان اصلی، ۱۴۰۲: ۴۴)

۳-۳-۱ التزام حکمرانان به تهیه و اجرای عملی پیوست‌های پیش‌گیرانه از جرم^۲ در سیاست‌گذاری‌ها

ایجاد التزام به تهیه پیوست‌های پیش‌گیرانه از جرم، در تمام سیاست‌گذاری‌ها و تدبیراندیشی‌ها خواه در سطح نظام سیاست‌گذاری جنایی و خواه در عرصه نظام سیاست‌گذاری‌های غیر جنایی، می‌تواند اصل پایداری را به نحو عملیاتی‌تر، تضمین نماید. تهیه و اجرای عملی پیوست‌های پیش‌گیرانه^۳ خواهد توانست یک وظیفه ملی و

^۱ Prioritization

^۲ Crime prevention attachments

^۳ به طور کلی، التزام به تهیه پیوست‌های پیش‌گیرانه از جرم، امروزه، از جمله موضوعات مورد توجه و اصرار اندیشمندان عرصه پیش‌گیری از جرم است. این پیوست‌ها عبارتند از مجموعه‌ای از استانداردهای رفتاری (Standards of Conduct) مربوط به عرصه‌های مختلف سیاست‌گذاری عمومی از جمله در حوزه محیط زیست، فضای مجازی، نحوه ارائه خدمات عمومی و در معنایی عام، حکمرانی در حوزه‌های مختلف که دربردارنده وظایف دستگاه‌های دولتی، نهادهای غیر دولتی و نیز شهروندان تشکیل‌دهنده جامعه مدنی در رابطه با پیش‌گیری از جرم است. به عنوان نمونه، فرض کنیم حاکمیت، اقدام به تصویب قوانینی در راستای خصوصی‌سازی نماید. از

همگانی در راستای پیش‌گیری از بزه‌کاری و تأمین امنیت بایسته و ثابت اجتماعی را بر عهده شهروندان و حکمرانان مستقر سازد. (عمومی‌سازی تکلیف به پیش‌گیری از جرم^۱)

۴-۱ اصل قابلیت محاسبه^۲

باید بتوان برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم را مورد محاسبه و آسیب‌شناسی قرار داد تا شناسایی نقاط ضعف و قوت، ممکن گردد و در برنامه‌ریزی‌های آینده، با لحاظ آن‌ها اقدام به تصمیم‌گیری نمود. (اصل ارزیابی‌پذیری^۳) (366: Grabosky, ۲۰۱۸) به باور برخی از تحلیل‌گران، ارزیابی‌پذیری سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، زمانی امکان‌پذیر خواهد شد که شفافیت عملکردی کافی بر نحوه تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های پیش‌گیرانه، حاکم باشد. (رحیمی‌نژاد، ۱۴۰۲: ۹۷) مولفه‌های این اصل عبارتند از:

۴-۱-۱ تأمین و تضمین کامل اصل شفافیت^۴ و نظارت‌پذیری^۵ تصمیمات و سیاست‌ها

اصل شفافیت، باید بر تمام جنبه‌های مالی و بودجه‌ای، ساختاری و عملکردی سیاست‌ها و تدابیر پیش‌گیری از جرم حاکم باشد. تأمین و تضمین اصل نظارت‌پذیری، موجب خواهد شد تا یکایک شهروندانی که مخاطب برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم هستند و نیز یکایک کارشناسان امر، بتوانند رویه‌ها و ساختارها را ارزیابی و نقد کنند. (۲۰۳: McLaughlin, ۲۰۱۸ و 293: Scott, ۲۰۲۳) در این میان، تأمین و تضمین جریان آزاد اطلاعات در جامعه، می‌تواند توفیق راهبردهای پیش‌گیرانه از جرم را واجد کارایی و اثربخشی افزون‌تر نماید. (ابراهیمی، ۱۳۹۹: ۲۲۱-۲۳۲)

آنجا که خصوصی‌سازی، می‌تواند زمینه‌ساز جرم‌های مختلفی از جمله ویژه‌خواری‌ها و اقدامات فراقانونی باشد، تهیه پیوست پیش‌گیرانه مربوط به سیاست‌های راجع به خصوصی‌سازی، تکالیف نهادهای گوناگون در مواجهه با خصوصی‌سازی، با هدف پیش‌گیری از مفاسدی که این امر می‌تواند بستر وقوع آن‌ها باشد را مشخص خواهد ساخت. برای مطالعه بیشتر، بنگرید به: نجفی ایرنآبادی، ۱۳۹۵: ۲۳-۲۹.

¹ Generalizing the duty to prevent crime

² The Principle of Computability

³ The Principle of Evaluability

⁴ The Principle of Transparency

⁵ The Principle of Monitorability

۲-۴-۱ فراهم‌سازی امکان پیگرد قضایی و قانونی موارد نقض تکالیف راجع به پیش‌گیری از جرم^۱

بر خلاف مولفه قبلی (یعنی تأمین و تضمین کامل اصل شفافیت و نظارت‌پذیری تصمیمات و سیاست‌ها) که ناظر بر بُعد فنی (تکنیکال) اصل پایداری سیاست‌گذاری پیشگیرانه از جرم است، مولفه فعلی (یعنی فراهم‌سازی امکان پیگرد قضایی و قانونی موارد نقض تکالیف راجع به پیش‌گیری از جرم) را می‌توان به بُعد حقوقی و قضایی این اصل، مرتبط دانست. به طور معمول، نقض تکالیف راجع به پیش‌گیری از جرم از سوی مجریان امر، می‌تواند شامل فعل‌ها یا ترک‌فعل‌های گوناگون گردد و قابل اعقیب قضایی و قانونی دانستن نقض تکالیف و ضمانت‌اجرای عملی بخشیدن به آنهاست که کارآیی سیاست‌گذاری‌ها را افزایش خواهد داد.

۵-۱ اصل فراگیر بودن^۲

در زمانه‌ای که در آن به سر می‌بریم، اگر نگوییم همه، دست‌کم بسیاری از حوزه‌های فردی و اجتماعی در دنیای واقعی و مجازی، می‌توانند آستان بزهداری باشند. اگر این فضاها بی‌دفاع رها شوند، سیبل‌های مساعد در اختیار مجرمان مصمم قرار دهند و بر این اساس، تقریباً هیچ عرصه‌ای را نمی‌توان یافت که بی‌نیاز از سیاست‌گذاری برای پیش‌گیری از جرم باشد. (Maureen, ۲۰۱۹: 8) اصل فراگیر بودن سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، دلالت بر این مهم می‌کند که سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای پیش‌گیری از وقوع بزه، نباید و اساساً نمی‌تواند به حوزه یا عرصه خاصی محدود و محصور بماند و بر این اساس، حوزه‌های کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، نظامی و ... به همراه زیرشاخه‌های خرد آنها باید موضوعی برای سیاست‌گذاری پیش‌گیری از جرم باشند. (محمدنسل، ۱۴۰۰: ۴۱) بر پایه این تحلیل، اصل فراگیر بودن را به عنوان یک «فرااصل»^۳ حاکم بر تمام برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌ها از جمله اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی قلمداد نمود. مولفه‌های این اصل را می‌توان عبارت دانست از موارد زیر:

¹ Judicial and legal prosecution of cases of violations of the duty to prevent crime

² The Principle of Inclusiveness

³ Meta Principle

۱-۵-۱ شناسایی تعهد به پیش‌گیری از جرم^۱ برای همه سطوح دولتی و غیر دولتی

پیش‌گیری از جرم، مقوله‌ای است که تمامی سطوح دولتی و غیر دولتی جامعه، برای عینیت‌بخشی به آن، مسئولیت دارند. بنابراین، تعهد مسلمی که می‌توان برای همه بخش‌های جامعه در نظر گرفت، همکاری فزاینده و هم‌افزایی دغدغه‌مندانه و تشریک مساعی آگاهانه برای پیشبرد برنامه‌های پیش‌گیرانه از جرم است. به موجب این مولفه، دولت‌ها باید جایگاهی دائمی برای پیش‌گیری از جرم در همه ساختارهای تشکیل‌دهنده جامعه در نظر بگیرند و بر این پایه، می‌توان از «همه‌گیر یا یک‌پارچه شدن»^۲ برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های پیش‌گیرانه از جرم سخن گفت. (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۴: ۵) بدون اعمال ضابطه یک‌پارچگی، برنامه‌های پیش‌گیری از جرم، ابتر و عقیم خواهند ماند و پیامد این وضعیت، چیزی جز گسست ساختاری و عملکردی در پی‌گیری هدف پیش‌گیری از جرم، نیست. (Carrabine، ۲۰۱۸: 376 و Cavadino، ۲۰۲۳: ۱۸۱)

۱-۵-۲ لزوم وجود دیدگاه‌ها و برنامه‌ریزی‌های کل‌نگر و همه‌جانبه‌گرایانه^۳

باید بر مقوله «برنامه‌ریزی و تصمیم‌سازی کل‌نگر و همه‌جانبه‌گرایانه»^۴ تمرکز کرد و به وظایف دولت‌ها در این باره، توجه داشت. طرح‌های جامع و همه‌جانبه‌نگر برای پیش‌گیری باید در کلیه سطوح دولتی و غیر آن و شامل موارد زیر، تعریف و اجرا شوند:

- ۱- تحلیل عمیق مسائل موجود، ظرفیت‌شناسی دقیق و تعیین موشکافانه چالش‌های موجود،
- ۲- شناسایی مسئولیت‌های مشخص برای کلیه ساختارهای دولتی و غیر آن در راستای پیش‌گیری از جرم،
- ۳- تعیین مکانیزم‌های کارآمد برای ارتقای هر چه بیشتر هماهنگی‌ها و تلاش‌ها بین ساختارهای دولتی و غیر دولتی،
- ۴- خط مشی‌ها و استراتژی‌های همه‌جانبه‌نگر مبتنی بر مطالعات آینده‌نگرانه. (باباغیبی ازغندی، ۱۳۸۸: ۸۹-۱۱۷) (سردارنیا و سالاری شهربابکی، ۱۳۹۸: ۴۳-۷۳)

¹ Commitment to crime prevention

² Integrity

³ Holistic and comprehensive perspectives and planning

⁴ Holistic Planning and Decision-Making

۱-۶ اصل هم‌بستگی و تمایز^۱

با درک سازوکارهای پیش‌گیرانه از جرم به عنوان یک «نظام»^۲ یا یک کلیت به هم آمیخته، مفهوم هم‌بستگی میان اجزا و عناصر مختلف آن، مشخص می‌گردد. به موجب اصل هم‌بستگی، این اجزا و عناصر، در ارتباط و پیوستگی کامل با یکدیگر، قرار گرفته و عمل می‌کنند. (نیازپور، ۱۴۰۰: ۱۸۳)؛ (Donnelly، ۲۰۱۹: 217). از سوی دیگر، اصل تمایز به این معناست که سازوکارهای پیش‌گیری از جرم هرگز نمی‌توانند و نباید غیر قابل انعطاف باشند بلکه بسته به مخاطبان این سازوکارها و نیز بسته به مقتضایات و تفاوت‌های زمانی و مکانی، باید قابل تغییر باشند. بر این اساس، می‌توان از «نسبی بودن»^۳ برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم سخن گفت. (Adams، ۲۰۲۳: 271) بر این پایه، دو اصل تمایز و اصل هم‌بستگی، مکمل یکدیگرند. مولفه‌های اصل هم‌بستگی و تمایز را می‌توان عبارت دانست از موارد زیر:

۱-۶-۱ نگرش سیستمی و نظام‌مند^۴ به ساختارهای فعال در پیش‌گیری از جرم

نگرش سیستمی یا سیستماتیک، نوعی نگرش مهم و بنیادی مطرح در علم مدیریت سازمانی است که به موجب آن، برای پیش‌برد اهداف مشخص، باید کلیت سامانه‌های فعال را به عنوان اجزای درهم‌تنیده و مرتبط با هم برای پی‌گیری هدف، به تکاپو درآورد. اصل هم‌بستگی، دلالت بر این می‌کند که نمی‌توان به هدف مشترک رسید مگر آن‌که همه اجزا در کنار یکدیگر، به وظایف واگذار شده عمل نمایند. در عین حال، به موجب اصل تمایز، گاه برای تحقق بهتر هدف و کارآمدتر شدن سیستم، لازم است تا تحولاتی در ساختار یا عملکرد سیستم لحاظ شود. این امر، در صورتی که موفقیت غایی سیستم، متوقف بر این تحول باشد، یک امر ضروری خواهد بود. (جوان‌جعفری و سیدزاده ثانی، ۱۳۹۹: ۹۱)

۱-۶-۲ مخاطب‌شناسی و تعیین دقیق جمعیت‌های هدف^۵ در تدوین و اجرای برنامه‌های پیش‌گیرانه از جرم

¹ The Principle of Correlation and Differentiation

² System

³ Relativity

⁴ Systematic approach

⁵ Audience identification and precise determination of target populations

بدون حصول شناخت کافی نسبت به مخاطب و جمیت هدف، می‌توان با قطعیت، حکم به ناکامی سیاست‌ها و برنامه‌های پیش‌گیری از جرم کرد. اساساً یک وجه بنیادین بومی‌سازی در برنامه‌ریزی برای پیش‌گیری از جرم، توجه به ویژگی‌های زمان و مکان و جمعیت هدف در طریق تدوین و اجرای برنامه‌های پیش‌گیری از جرم است (۱۳: ۲۰۲۳، El Augi).

۷-۱ اصل مشارکت‌محور بودن

مشارکت‌محوری سیاست جنایی به این معناست که نظام سیاست‌گذار جنایی باید از دولتی بودن و دولتی شدن فاصله بگیرد و در عوض، از حداکثر سطح مشارکت جامعه مدنی بهره‌گیرد. اندیشه اساسی و کلی حاکم بر سیاست‌گذاری پیشگیرانه از جرم، این است که جرم، معضلی برای همه و راه‌حل آن هم در دست همه است و به جای پاسخ‌دهی یک‌جانبه‌گرایانه باید به پاسخ‌دهی چندجانبه‌گرایانه یا چندنهادی به مسئله بزهکاری توجه کرد.

باید افزود که به طور کلی، رویکردها و رویه‌های تمرکزگرا و حاکمیت‌محور در امر سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، پدیده‌ای نامطلوب و مورد انتقاد است. برخی از عمده دلایلی که در رد و نقد این رویکردها و رویه‌ها می‌توان مطرح نمود، عبارتند از:

- ایجاد انسداد در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم
 - کنار نهاده شدن آشکار بدنه اجتماعی و ساختار جامعوی در تصمیم‌گیری‌های کلان و خرد حاکمیتی در عرصه سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم
 - زدودن وصف و ویژگی پویایی و تکامل از سیاست جنایی هم در عرصه نظریه‌پردازی و هم در ساحت عمل‌گرایی و اجرا
 - فقدان درک کامل و جامع از حساسیت‌ها، توقعات و انتظارات جامعه به سبب قطع یا کاهش تعاملات میان بدنه دولتی و ساختار جامعوی و در نتیجه، واقع‌گرایانه نبودن سیاست‌های اتخاذی حاکمیت در عرصه سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم
- بر این اساس است که می‌توان بلکه باید، سیاست‌گذاری جنایی مشارکت‌محور را نه یک استثناء بلکه اتفاقاً یک اصل و قاعده پنداشت. (جمشیدی، ۱۳۹۴، ۸۱) مولفه‌های اصل مشارکت‌محور بودن سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم را می‌توان عبارت دانست از موارد زیر:

۱-۷-۱ باورمندی به لزوم پرهیز از رویکردهای تمرکزگرای حاکمیتی^۱ در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

بر اساس اعتقاد علمی و عملی به لزوم پرهیز از رویکردهای تمرکزگرای حاکمیتی در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم، یکی از مهم‌ترین شاخصه‌ها و جلوه‌های تعیین سیاست جنایی کارآمد را می‌توان کاهش رویکردهای تمرکزگرا و انحصارطلب حاکمیتی و گرایش به رویکردهای منعطف و تکثرگرای مبتنی بر مداخله‌گری حوزه‌های غیر حاکمیتی (یا مدنی و جامعه‌ی) دانست. اساساً مشارکت‌محور کردن و پرهیز از الگوهای مطلقاً حاکمیتی برای سیاست‌گذاری جنایی، جلوه بارزی از احترام نظام رسمی و دولتی به حقوق بشر و حقوق شهروندی نیز هست.

۱-۷-۲ اعتقاد به توان ظرفیت‌سازی و کنش‌گری جامعه مدنی^۲ در عرصه سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

باور به لزوم کاهش رویکردهای تمرکزگرا و انحصارطلب حاکمیتی و گرایش به رویکردهای منعطف و تکثرگرای مبتنی بر مداخله‌گری حوزه‌های غیر حاکمیتی (یا مدنی و جامعه‌ی)، در بردارنده اعتقاد به توان و تخصص جامعه مدنی در ظرفیت‌سازی و کنش‌گری در عرصه سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم است. به ویژه در این میان، می‌توان سه مقوله بهینه‌سازی، موثرسازی و تکمیل‌سازی سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم و بزه‌کاری را کارکردهای عمده جامعه مدنی در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم دانست. (ایروانیان، ۱۴۰۳، ۱۵۲) یک ویژگی بارز نهادهای مدنی و جامعه‌ی این است که اینگونه نهادها، غالباً انگیزه‌ها و تمایلات جدی و قوی برای کنش‌گری به منظور حل بحران‌های اجتماعی دارند. این ویژگی، به آن‌ها کارآمدی‌های خاصی می‌بخشد.

۲-تحلیل، نقد و ارزیابی رویکرد نظام حقوقی ایران به اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

برخی عوامل، موجب شده‌اند که نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران، به کارآمدی کامل نائل نیاید. در این قسمت، در پرتو بحثی که پیش از این، از اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم ارائه شد، چالش‌های عمده فراروی نظام

^۱ Avoiding centralized governance approaches

^۲ Belief in the power of capacity building and civil society activism

سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران، بررسی می‌شوند و سپس، به طور خاص، رویکرد قانون پیش‌گیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴ نسبت به این اصول، مطالعه، تحلیل و نقد می‌گردد.

۱-۲ چالش‌های عمده فراروی نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران
در یک قضاوت کلی می‌توان اینگونه گفت که نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران، آن‌گونه که باید و شاید و آن‌سان که توقع می‌رود، لزوماً به طور کامل، بر اصول هفت‌گانه پیش‌گفته استوار نیست. تصویب برخی قوانین و نیز تمهید برخی سازوکارها و تدابیر، هرچند با رویکرد و دغدغه پیش‌گیری از جرم در ایران صورت گرفته‌اند ولی چالش‌های متعددی را نیز می‌توان فراروی نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران، تصور و معرفی کرد. در فراز فعلی، تلاش می‌شود این چالش‌ها شناسایی شوند که اهم آن‌ها عبارتند از:

۱-۱-۲ سیاست‌گذاری‌های پیش‌گیرانه شتاب‌زده و ناعلمی

در نمونه‌هایی بارز از سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه ناعلمی و شتاب‌زده، از جمله می‌توان به وضعیت ناشی از تصویب «قانون کاهش مجازات حبس تعزیری» و اصلاحات بعدی در این قانون اشاره نمود. این قانون، حسب ادعای تدوین‌کنندگان آن، هدف پیش‌گیری از جرم را دنبال می‌کرده است لکن پس از حدود سه سال از اجرای این قانون، بنابر قول مسئولان ذی‌ربط در قوه قضاییه، آمار ارتکاب سرقت‌های تعزیری، چند برابر شد و یک دلیل عمده این وضعیت نیز قابل‌گذشت اعلام شدن سرقت تعزیری در قانون پیش‌گفته بوده است. ناگفته پیداست که اقدام شتاب‌زده مقنن ایرانی در تصویب این قانون، از جمله دلایل ایجاد زمینه چنین وضعیتی بوده است. از سوی دیگر، کاهش میزان مجازات حبس، به طور غیر مستقیم می‌تواند بازدارندگی این مجازات را در نگاه مجرمان مصمم کم کند و این امر، می‌تواند ارتکاب جرم را دچار ازدیاد کمی کند. هرچند نگارندگان حاضر، نیک بر تبعات منفی مجازات زندان واقفند، لکن به نظر می‌رسد عملکرد عجولانه مقامات مسئول در تصویب و اجرای قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، پذیرفتنی نیست. همچنین می‌توان به تصویب «قانون پیش‌گیری از وقوع جرم» در سال ۱۳۹۴ و پس از کش و قوس‌های فراوان اشاره کرد. این قانون، با اینکه عنوان پرطمطراقی را یدک می‌کشد ولی صرفاً به بیان ساختار و وظایف شورای عالی پیش‌گیری از جرم در ایران اکتفا کرده و اساساً برخی موارد

بنیادین از جمله راهبردهای ناظر بر پیشگیری‌های عمومی و اختصاصی و نیز پیشگیری‌های فردمدار و جامعه‌مدار از جرم، در این قانون، مغفول مانده‌اند.^۱

۲-۱-۲ سیاست‌گذاری‌های عوام‌فریبانه و ظاهرگرایانه

گاه با حاکمیت نگاه ظاهرسازانه، نمایشی، عوام‌فریبانه و یا حتی گزارش‌سازی‌ها برای رفع نیازهای درون‌سازمانی در ایران روبرو هستیم. چنین اموری، هرگز نویدبخش شکل‌گیری یک نظام منسجم و کارآمد سیاست‌گذاری در زمینه پیش‌گیری از جرم نیستند. مثالی آشکار از سیاست‌گذاری جنایی عوام‌گرایانه، می‌توان اقدام برخی مراجع قضایی یا پلیسی در ایران به تشهیر^۲ مجرمان و محکومان در محلات و خیابان‌ها اشاره نمود. علاوه بر اینکه در حال حاضر، هیچ مستند قانونی برای چنین رفتاری وجود ندارد و اساساً از حیث حقوق فطری بشر نیز چنین اقدامی، پسندیده و در شأن یک دستگاه قضایی و یا پلیسی نیست، چندان نمی‌توان برای این رفتار، اثر بازدارنده و پیش‌گیرانه قائل شد. بسیار محتمل است که محکوم یا مجرمی که موضوع تشهیر قرار می‌گیرد، بعدها برای انتقام، جرایم به مراتب شدیدتر و مخرب‌تر از جرم پیشین خود، مرتکب شود. در اینجاست که می‌توان در کارکردهای تشهیر به عنوان رفتاری عوام‌گرایانه، به وضوح، تردید کرد. شکل‌گیری و

^۱ «در نظام عدالت کیفری، تلاش‌های مستمر و متنوعی برای پیشگیری و کاهش وقوع جرم انجام شده است. با این حال، نتایج این اقدامات در بسیاری از موارد رضایت‌بخش نبوده‌اند و برخی از مشکلات اجتماعی همچنان پابرجا هستند. یکی از این مشکلات افزایش نرخ جرم و تنوع آن، به‌ویژه بزهکاری‌های پیچیده و سازمان‌یافته است که موجب تشدید ناامنی و ترس از جرم در جامعه می‌شود. این موضوع نیازمند تجدیدنظر در راهبردهای موجود است. سیاست‌گذاران کیفری، پس از ارزیابی نتایج تدابیر پیشین، به این نتیجه رسیده‌اند که باید به شیوه‌ای نوین و مبتنی بر تجربیات عملی، راهکارهایی برای کاهش جرم و بهبود کارایی سیستم عدالت کیفری اتخاذ کنند ... تنها تکیه بر قوانین و مقررات جدید بدون توجه به تجربیات عملی و روندهای آزمایش شده در دیگر نظام‌ها نمی‌تواند منجر به کاهش جرم شود، بلکه لازم است این تجارب در بستر بومی‌سازی به کار گرفته شوند تا راهکارهای مؤثری در کاهش بزهکاری در ایران فراهم گردد.» (جوان‌بخت و شیخ‌الاسلامی، ۱۴۰۳: ۷)

^۲ از حیث لغوی، تشهیر به معنای شهره ساختن ولی از حیث اصطلاحی، به مفهوم گرداندن و چرخاندن مجرم یا محکوم در محله و خیابان است به این نیت که دیگران، او را در این وضعیت دیده و از سرنوشت او عبرت گیرند و وسوسه‌های بزه‌کارانه خود را کنترل کنند.

فعالیت گشت‌های پلیسی یا قضایی ضربتی یا مانورهای بازداشت مجرمان خطرناک نیز ویژگی‌هایی مشابه سیاست تشهیر دارند.

۳-۱-۲ فقدان رویکردها و رویه‌های داده‌محور، اطلاعات‌بنیان و سنجش‌گرا

با اینکه تدوین یک نظام آمارمحور، داده‌بنیاد و مبتنی بر قابلیت سنجش و تحلیل، یک نیاز بنیاین برای نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم و یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر در وضعیت کنونی ایران است ولی به نظر می‌رسد اساساً یکی از اساسی‌ترین معضلات و چالش‌ها در نظام سیاست‌گذاری جنایی در ایران از جمله فراروی پژوهش‌گران دغدغه‌مند در عرصه جرم‌شناسی و پیش‌گیری از جرم، فقدان یا نقصان نظام منسجم و تکامل‌یافته آماری در ایران است. کاهش زمینه‌های تعامل و تبادل اطلاعات و تجربیات میان دستگاه‌های حاکمیتی مسئول به ویژه قوه قضاییه و پلیس از یک سو و ساختارهای علمی، آموزشی و پژوهشی، موجب می‌شود که داده‌پردازی و اطلاعات‌سنجی پیرامون نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیری از جرم در ایران، عملاً بسیاری از پژوهش‌ها، پیمایش‌ها و آمایش‌های مبتنی بر اهداف پیش‌گیرانه را در ایران، با بن‌بست جدی مواجه می‌سازد و آن‌ها را ابتر و عقیم می‌نماید.

۴-۱-۲ نقصان نگرش‌های مشارکت‌جویانه و عدم اتکا بر توان و ظرفیت ساختارهای مردم‌نهاد و غیر دولتی در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

برون‌رفت از وضعیت انسداد و انحصار در نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران، از جمله و به ویژه، در گرو به‌کارگیری تخصص و تجربه ساختارهای غیردولتی است. معمولاً در کشور ما نادر است که مقامات تصمیم‌گیر و سیاست‌گذاری در عرصه پیش‌گیری از جرم در ایران، با ساختارهای مردم‌نهاد و غیر دولتی در ارتباط و تعامل کامل و همه‌جانبه قرار گیرند. این امر، چه‌بسا موجب شود که فاصله سیاست‌گذاری‌های پیش‌گیرانه از جرم با واقعیات جامعه، معنادار گردد. این در حالی است که امروزه، تأکید بر «عمومی‌سازی و همگانی کردن رویه‌ها و برنامه‌های پیش‌گیری از جرم» است و لازمه این امر، تقویت زمینه‌های تعامل نهاد‌های سیاست‌گذاری با ساختارهای جامعه‌ای است.

۵-۱-۲ فقدان رویه‌های تقنینی عمل‌گرایانه در زمینه تعیین مبانی و موازین سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

با اینکه باید از سطح تقنینی سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم آغاز کرد و باید در پی تدوین و تصویب قوانین جامع با رویکردی عمل‌گرایانه برای پی‌گیری هدف پیش‌گیری از جرم بود ولی تا کنون، رویه تقنینی مشخص و مدونی در مورد سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران شکل نگرفته است و اقداماتی نظیر تدوین قانون پیش‌گیری از وقوع جرم نیز نتوانسته است کمبودهای موجود را برطرف سازد. به نظر می‌رسد این قانون که به طور معمول، از آن به عنوان مهم‌ترین مستند قانونی برای سیاست‌گذاری تقنینی پیش‌گیرانه از جرم در ایران یاد می‌شود، بیشتر یک قانون مدیریتی است و عمده مقررات آن، به احصای وظایف شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم اختصاص یافته‌اند اما مواردی از جمله تشکیل نشدن بسیاری از جلسات میان مقامات مسئول در این قانون و عدم انتشار عمومی مصوبات شورای مذکور برای مدت‌های طولانی و فراهم نشدن زمینه تبادل نظرات و تضارب آراء در رابطه با عملکرد نهادهای مسئول در این قانون به ویژه در میان اصحاب دانش و پژوهش در کشور ما به ویژه در زمینه جامعه‌شناسی، جرم‌شناسی و پیش‌گیری از جرم، می‌توانند گواه بر کارآمد نبودن آن‌ها باشند.

۶-۱-۲ تکوین و حاکمیت نگاه امنیت‌گرایانه

استقرار و تثبیت نگاه امنیت‌گرا در سطوح مختلف اعمال سیاست جنایی، جامعه هدف و جمعیت مخاطب سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم را به واکنش‌های منفی و غیر تمکینی در مقابل مجریان نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم وامی‌دارد و عملاً راه را بر عدم توفیق سازوکارهای پیش‌گیرانه از جرم، هموار می‌سازد. طرح‌های ضربتی پلیسی از جمله گشت ارشاد و گشت‌های موسوم به عفاف و حجاب که به طور خودکار، دستگاه قضا را وارد مداخلات گسترده در حریم خصوصی و آزادی‌های بنیادین افراد می‌کند، نمونه بارز نگاه امنیت‌گرا و غیر منعطف به کنش‌های شهروندی در ایران است. به هر اندازه نگاه امنیت‌گرا تقویت شود، زمینه‌های تعامل سازنده و تنش‌زدا میان شهروندان و حاکمیت، کاهش یافته و در عوض، زمینه‌ها و بسترهای رفتارهای تقابلی و انتقام‌جویانه به صورت بزه‌کاری‌های

گسترده و مخاطره‌آمیز از سوی شهروندان، افزایش می‌یابد و بنابراین، توالی فاسد امنیت‌گرایی کیفری در سیاست‌گذاری‌های جنایی آشکار می‌گردد و بی‌فایده بودن رویکردهای امنیت‌محور در پیش‌گیری از جرم، هویدا می‌شود.

۷-۱-۲ بی‌توجهی به تدوین و اجرای پیوست‌های پیش‌گیرانه از جرم در تصمیمات و سیاست‌گذاری‌های خرد و کلان

فقدان پیوست‌های پیش‌گیرانه با رویکرد پیش‌گیری از جرم در زمینه‌ها و عرصه‌هایی که موضوع سیاست‌گذاری قرار گرفته‌اند، بارها در تصمیمات و تدابیر نهادهای حاکمیتی مشهود بوده است. به طور معمول، انتظار از این نهادها این است که به دنبال هر تصمیم یا تدبیری که می‌اندیشند و قصد اجرایی ساختن آن را دارند، پیوستی مشتمل بر وظایف و تکالیف دستگاه‌های دولتی و نیز شهروندان در راستای پیش‌گیری از جرایم مستقیم یا غیر مستقیم مرتبط با حوزه‌های تصمیم‌گیری را نیز تدوین و ابلاغ نمایند. تهیه این پیوست‌ها به ویژه در برخی عرصه‌ها از جمله تصمیمات زیست‌محیطی، یک الزام است ولی معمولاً در این حوزه و دیگر حوزه‌ها مغفول واقع می‌شود و این وضعیت، در نهایت موجب خواهد شد که نتوان پیش‌گیری از جرم را آن‌گونه که بایسته و شایسته است، محقق ساخت و دستگاه‌ها و شهروندان را به ایفای وظایف در راستای پیش‌گیری از جرم، مکلف نمود.

۸-۱-۲ فقدان یا ضعف رویکردهای بومی‌گرایانه در انتفاع از دستاوردها و تجارب دیگر نظام‌های سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

بی‌تردید، می‌توان یکی از دلایل انسداد در سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران را بی‌اعتنایی به دستاوردها و تجارب دیگر نظام‌های سیاست‌گذاری جنایی محسوب کرد. بدبینی‌ها و خصم‌پنداری‌های توجیه‌ناپذیر، موجب شده است این دستاوردها و تجارب که پس از بومی‌سازی، می‌توانند به خوبی مورد استفاده و بهره‌برداری در نظام داخلی سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم قرار گیرند، به راحتی به فراموشی سپرده شوند. مثال مشخصی از این وضعیت را می‌توان توجه ناکافی به پیشرفت‌هایی که برخی نظام‌های سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه در زمینه استفاده از فناوری‌های نوین به ویژه هوش مصنوعی در مسیر پیش‌بینی و پیش‌گیری از جرم داشته‌اند ولی مشاهده می‌شود که متولیان امر در

ایران، هنوز نتوانسته‌اند خود را به خوبی با چنین تحولاتی همراه و هم‌آهنگ سازند، دانست. در حالی که چنین فناوری‌هایی، رفته‌رفته جایگاه برجسته‌ای در برنامه‌های پیش‌گیری از جرم در دیگر کشورها یافته‌اند ولی به نظر می‌رسد حسب شواهد موجود، نظام سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه در ایران، فاصله‌ای معنادار با این تحولات دارد.^۱

۹-۱-۲ ارزیابی‌ناپذیری سیاست‌ها و تدابیر پیش‌گیرانه از جرم و فقدان شفافیت‌های ساختاری و عملکردی

به طور کلی، نباید سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم را در خلاء تصویب و در خلاء هم به اجرا درآورد بلکه باید زمینه را برای ارزیابی و آسیب‌شناسی آن‌ها فراهم ساخت. با اینکه در بند ۴ ماده ۳ قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴، یکی از وظایف شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم، «ارزیابی نتایج اجرای طرح‌ها و برنامه‌های ملی پیش‌گیری [و] سنجش و پی‌گیری عملکرد نهادهای مسؤؤل در این زمینه» اعلام شده، لیکن آنچنان که مورد انتظار است، نتایج و برون‌دادهای عملکردی این شورا چندان محسوس و ملموس نیست و اساساً اطلاع‌رسانی خاصی نیز در این باره صورت نمی‌گیرد تا بتوان در جریان خروجی تصمیمات و اقدامات قرار گرفت. حال آنکه تلاش هدفمند و اقدام مسئولانه در

^۱ در حال حاضر، در برخی نظام‌های پلیسی - قضایی جهان از جمله هلند، نیوزیلند، آمریکا و آلمان، از نرم‌افزارهای پیش‌بینی مبتنی بر هوش مصنوعی به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات در مورد آمار جنایی استفاده می‌شود نظیر Expertrop، Catch، Prepol، RTM، Crime Analyst، Crime، Mapping، Crime Solving و Crime State که به نظر می‌رسد دستاوردها و تجربه‌های حاصل از کاربرد این نرم‌افزارها می‌تواند به نحو مناسب و اطمینان‌بخشی، مورد استفاده دیگر کشورها و نظام‌های سیاست‌گذاری جنایی از جمله ایران نیز باشد. این الگوریتم‌ها با استفاده از سه مکانیزم درک (Perception)، استدلال (Reasoning) و تحلیل (Analyze)، این داده‌ها را واکاوی، راستی‌آزمایی و ارزیابی می‌کنند و پس از آن، برون‌دادهای شامل تعیین مناطق پرخطر، مرتکبان خطرناک تر و یا بزه‌دیدگان باریسک بالای بزه‌دیدگی را تعیین می‌کنند و در اختیار پلیس و وزارت دادگستری قرار می‌دهند. در وهله بعد، این داده‌ها به منظور برنامه‌ریزی منسجم‌تر و هدفمندتر و واقع‌بینانه‌تر در عرصه پیشگیری از جرم، مورد استفاده سیاستگذاران جنایی این کشور قرار می‌گیرد. برای مطالعه بیشتر، بنگرید به: ابراهیمی، ۱۴۰۱؛ ابوذری، ۱۴۰۳ (فلاح تفتی، ۱۴۰۳) (Choudhary & et. al، ۲۰۲۴)، Al Shamsi & (Choubey، ۲۰۲۴) (et. al

قبال شهروندان، اقتضای اعلان همگانی نحوه سیاست‌گذاری‌ها و اجرای سیاست‌ها را دارد زیرا به هر تقدیر، جامعه هدف سیاست‌ها و راهبردهای پیش‌گیرانه از جرم، وقتی به اقناع وجدانی برای لزوم همراهی با تدابیر حاکمیتی در مسیر پیش‌گیری از جرم برسند و خود را ذینفع اصلی در این میان ببینند، هم‌کاری لازم را با نهادهای مسئول، خواهند داشت.

۱۰-۱-۲ اکتفا به اقدامات گذرا و مقطعی و فقدان نگاه بلندمدت و آینده‌محور در برخی سیاست‌گذاری‌ها

حقیقت امر، آن است که پیش‌گیری از جرم را نمی‌توان و نباید به تدابیر کوتاه‌مدت و موقتی، محصور و منحصر کرد. هرچند نگارندگان حاضر، بر این امر وقوف دارند که گاه، اقدامات ضربتی برای پیش‌گیری از جرم یا توسعه دامنه بزهکاری‌ها لازم است، اما نباید به این قبیل تدابیر استثنایی، بسنده کرد بلکه باید نگاهی پروسه‌ای و نه پروژه‌ای به پیش‌گیری از جرم داشت تا بتوان با اجرای برنامه‌های پیش‌گیری از جرم در یک بستر زمانی طولانی‌مدت، اهداف غایی از جمله تأمین امنیت پایدار و انتظام عمومی مزمن را محقق ساخت. از منظر انتقادی، اجرای برخی طرح‌های ضربتی و دفعی پلیسی یا قضایی با هدف شناسایی مجرمان مصمم و خطرناک یا تعیین بزه‌دیدگان بالقوه، شاید در کوتاه‌مدت، نیازهایی را برطرف سازد ولی لزوماً تضمینی برای رفع نیازها در طول زمان و در مواجهه با موقعیت‌های متفاوت، نیست.

۲-۲ نقد و ارزیابی رویکرد قانون‌پیشگیری از وقوع جرم به اصول سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم

قانون پیش‌گیری از وقوع جرم - که مهم‌ترین قانون مصوب در زمینه شناسایی تقنینی بند ۵ اصل ۱۶۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران^۱ و اعطای جلوه تقنینی به مقوله پیش‌گیری از جرم در نظام حقوقی کشور ماست (نیازپور، ۱۳۸۲: ۱۲۴-۱۵۹) (شیری، ۱۳۹۶: ۱۹-۸) (ابراهیمی، ۱۳۹۶: ۱۸۳) (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۴: ۴) (نجفی

^۱ بند ۵ اصل ۱۶۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، یکی از وظایف قوه قضاییه را «اقدام مناسب برای پیش‌گیری از وقوع جرم» اعلام کرده است.

ابرنندآبادی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۶-۲۴) (فرهمند و دهقانی، ۱۳۹۹: ۲۸-۳۳) (علی‌وردی‌نیا، ۱۳۹۳: ۳۷-۵۸)، پس از فراز و نشیب‌های قابل توجه، سرانجام در سال ۱۳۹۴ در کشور ما به تصویب رسید.

با مذاقه در مقررات این قانون، می‌توان به یک نتیجه کلی دست یافت و آن اینکه، این قانون، بیش از آنکه به اصول و موازین ناظر بر فرایند سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم توجه داشته باشد، ساختار، ترکیب و وظایف نهادی موسوم به شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم را مورد تصریح قرار داده است و بر این اساس، لزوماً نشان خاص و مصرحی از اصول هفت‌گانه سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم که در نوشتار حاضر، مورد بحث و مطالعه قرار گرفتند، در قانون مذکور، مشاهده نمی‌شود.

چنانچه بخواهیم وضعیت شناسایی یکایک این اصول در قانون مورد اشاره را بررسی کنیم، می‌توان گفت:

۱- از اصل علمی بودن، جز در بند ۲ ماده ۵ این قانون و زمانی که وظایف دبیرخانه شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم، مورد تصریح قرار گرفته‌اند، نشانی نمی‌بینیم. در این بند، یکی از تکالیف دبیرخانه مذکور، «انجام تحقیقات و پژوهش‌های مورد نیاز برای آسیب‌شناسی علل وقوع جرم و راه‌های پیش‌گیری از آن از طریق نهادهای تحقیقاتی در قوای سه‌گانه و مراکز پژوهشی، دانشگاهی و در صورت نیاز، انجام تحقیقات مذکور به صورت مستقل و تهیه و انتشار گزارش‌های آماری ادواری و سالانه» اعلام شده است. این شورا با ترکیبی تقریباً دولتی کامل، نمی‌تواند از مشارکت فعالانه و مسئولانه بدنه دانشگاهی و پژوهشی متخصص بهره‌بردار حال آنکه، مداخله کارشناسان متخصص می‌تواند زمینه‌ساز علمی تر شدن رویکردها و رویه‌ها در این شورا به عنوان مهم‌ترین نهاد سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران باشد.

۲- اصل حقوق‌بشری بودن، هیچ جایگاه مشخصی در این قانون ندارد ولی با این حال، بند ۵ ماده ۳ این قانون، به «اتخاذ سیاست‌های موردنیاز در جهت حمایت از بزه‌دیدگان و محکومان و خانواده آنان و اصلاح و جامعه‌پذیری محکومان و برخورداری آنان از زندگی شرافتمندانه» اشاره دارد که می‌توان در آن، بارقه‌ای البته کم‌سو، از توجه تدوین‌کنندگان این قانون به اصل حقوق‌بشری بودن را دید.

۳- برای اصل پایداری، جایگاه روشنی نمی‌توان در این قانون یافت مگر آنکه از ماده ۶ این قانون بتوان توجه به تهیه پیوست‌های پیش‌گیرانه از جرم که یکی از عناصر اصل

پایداری است را به نحو تلویحی، استنباط نمود. در این ماده می‌خوانیم: «هر یک از قوا موظفند با استفاده از سازوکارها و ساختارهای خود نسبت به تحقیق و مطالعه درباره علل وقوع جرم و راه‌های پیش‌گیری از آن اقدام نمایند و نسخه‌ای از نتایج به دست‌آمده را برای شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم ارسال کنند.»

۴- اصل قابلیت محاسبه، جایگاهی به مراتب واضح‌تر از دیگر اصول در این قانون دارد. از جمله در بند ۴ ماده ۳ و ذیل بحث از وظایف شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم، به «سنجش و پی‌گیری عملکرد نهادهای مسئول» اشاره شده است. یا در بند ۴ ماده ۵ و در بحث از وظایف دبیرخانه این شورا، به «دریافت آمار و اطلاعات مرتبط با وظایف شورا از دستگاه‌ها و نهادهای ذی‌ربط جهت تجزیه و تحلیل آن‌ها و ارائه گزارش به شورا» تصریح شده است که می‌توان به نحوی، از این موارد، توجه قانون‌گذار پیش‌گیری از وقوع جرم به اصل ارزیابی‌پذیری و قابلیت محاسبه را استنباط کرد.

۵- برای اصل فراگیر بودن می‌توان جلوه‌هایی در این قانون یافت. از جمله در بندهای ۱، ۲ و ۳ ماده ۳ این قانون، به «تقسیم کار ملی در چهارچوب وظایف و مأموریت‌های قوای سه‌گانه کشور و اتخاذ تدابیر مناسب برای هماهنگی و توسعه همکاری بین دستگاه‌های مسئول در امر پیش‌گیری، تعیین راهبردها، سیاست‌های اجرائی و برنامه‌های ملی پیش‌گیری از وقوع جرم در چهارچوب قوانین و سیاست‌های کلی نظام و بررسی و تصویب برنامه‌های کلان برای گسترش فرهنگ، ایجاد زمینه‌های مشارکت مردم و نهادهای دولتی و غیر دولتی در امر پیش‌گیری از وقوع جرم و حمایت از آن‌ها» تصریح شده است.

۶- رویکرد این قانون به اصل همبستگی و تمایز نیز چندان واضح نیست مگر آنکه با تسامح، بتوان در مجموع به این جمع‌بندی رسید که این قانون، به ویژه در ترکیب‌بندی شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم، نهادهای متعددی را درگیر در امر سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم و آن‌ها را موظف به ایفای تکالیف مشخصی در این باره نماید و بنابراین، به نهادهای مسئول در امر سیاست‌گذاری، به دید یک نظام و سیستم یک‌پارچه نگریسته است.

۷- اصل مشارکت‌محور بودن به نحو مطلوبی، مورد توجه تدوین‌کنندگان قانون بوده است. از جمله بند ۳ ماده ۳ به «... ایجاد زمینه‌های مشارکت مردم و نهادهای دولتی و غیر دولتی در امر پیش‌گیری از وقوع جرم و حمایت از آن‌ها» اشاره دارد. همچنین، در

بند ۳ ماده ۵، یکی از وظایف دبیرخانه شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم، «شناسایی راه‌های جلب مشارکت مردمی و حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد و نهادهای غیر دولتی در امر پیش‌گیری از وقوع جرم در چهارچوب قوانین و مقررات و مصوبات شورا» اعلام شده است.

در تحلیل و ارزیابی نهایی می‌توان گفت این قانون، بیش از آنکه یک قانون ماهوی و مُشعر بر تعیین موازین سیاست‌گذاری راجع به پیش‌گیری از جرم باشد، قانونی دربردارنده وظایف شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم و نهادهای ذیربط است. همین امر، این قانون را با نقص‌های جدی مواجه ساخته است. حتی با وجود اشاره این قانون به وظایف شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم، اهداف و مقاصد از تشکیل این شورا که حسب ظاهر، مهم‌ترین نهاد سیاست‌گذار در جهت پیش‌گیری از وقوع جرم در ایران است، در این قانون مشخص نشده است. حال آنکه اقدام عاجل مقنن در اصلاح مقررات این قانون و لحاظ اصول هفت‌گانه‌ای که در این مقاله مطالعه شدند، در تعیین وظایف و تکالیف نهادها و دستگاه‌های مختلف، ضروری به نظر می‌رسد.

نتیجه‌گیری

در مقاله حاضر، اصول حاکم بر سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم عبارت دانسته شد از: اصل «علمی (دانش‌بنیان) بودن»، «حقوق بشری بودن»، «پایداری»، «قابلیت محاسبه (ارزیابی پذیری)»، «فراگیر بودن»، «هم‌بستگی و تمایز» و «مشارکت‌محور بودن». هر یک از این اصول، مفهوم و مولفه‌های خاص خود را دارند که مذاقه در آن‌ها زمینه‌ساز تحولات مهم و قابل توجه در امر سیاست‌گذاری و تدبیراندیشی با محوریت پیش‌گیری از جرم در ایران خواهد بود.

به نظر می‌رسد نگاهی عمل‌گرایانه، هدفمند، دغدغه‌مدار و مبتنی بر احساس مسئولیت در قبال یکایک شهروندان، می‌تواند متولیان امر را به این نتیجه‌گیری برساند که شناسایی رسمی و تقنینی این اصول هفت‌گانه و چینش، طراحی و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های مربوط به پیش‌گیری از جرم بر اساس این اصول، می‌تواند نویدبخش ایجاد یک نظام منسجم و ضابطه‌مند برای سیاست‌گذاری پیش‌گیرانه از جرم در ایران باشد. برابر این اصول است که می‌توان توفیق برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم را توقع داشت. نقض هر یک از این اصول و یا حرکت در جهت مخالف هر یک از این اصول، موجب خواهد شد که اهداف مورد نظر از سیاست‌های پیش‌گیرانه از جرم، حاصل نگردد.

در عین حال، آسیب‌شناسی وضعیت موجود در ایران از منظر هر یک از این اصول هفت‌گانه نیز موضوعی در خور مذاقه است. در این باره، می‌توان رویکرد قانون پیش‌گیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴ - به مثابه مهم‌ترین متن تقنینی راجع به پیش‌گیری از جرم در نظام حقوقی ایران - را بررسی کرد. با تحلیل این قانون، این نتیجه حاصل می‌شود که قانون مورد اشاره، در بسیاری از موارد، موضع روشنی در مورد این اصول اتخاذ نکرده است؛ لذا، لزوم روزآمد شدن این قانون در پرتو این اصول هفت‌گانه، اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد.

لذا پیشنهاد می‌شود که مقنن، مقررات مصوب در این قانون را بر اساس اصول هفت‌گانه مذکور، مورد بازبینی قرار دهد و بر اساس مفهوم و مولفه‌های این اصول، دوباره به تعیین تکلیف برای دستگاه‌های ذی‌ربط همت گمارد. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد با رویکردی به مراتب کلان‌نگر تر از وضعیت فعلی، تأسیس «شورای عالی سیاست‌گذاری جنایی» به جای شورای عالی پیش‌گیری از وقوع جرم، با ترکیبی دولتی - جامعی و با مداخله

بخشیدن آشکار و بی‌پروا به جامعه متخصص، پژوهش‌گر و اندیشه‌ورز در زمینه پیش‌گیری از جرم و با رویکردی چندنهادی و میان‌رشته‌ای، بهتر می‌تواند در زمینه تدوین و اجرای سیاست‌ها، برنامه‌ها و تدابیر پیش‌گیرانه از جرم، موثر واقع گردد.^۱

¹ Congressional Research Service, Federal Capital Offences: An Overview of Substantive and Procedural Law, July 5, 2023, available at :

<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R42095>

فهرست منابع

فارسی

۱. ایروانیان، امیر(۱۴۰۳)، نظریه عمومی سیاست گذاری جنایی، انتشارات شهر دانش، چاپ دوم.
۲. جمشیدی، علیرضا(۱۳۹۴)، سیاست جنایی مشارکتی، چاپ دوم.
۳. جندلی، منون(۱۴۰۱)، درآمدی بر پیش‌گیری از بزه‌کاری، ترجمه و تحقیق شهرام ابراهیمی، انتشارات میزان، چاپ سوم.
۴. جوان‌جعفری، عبدالرضا و سیدمهدی سیدزاده ثانی(۱۳۹۹)، رهنمودهای عملی پیش‌گیری از جرم، نشر میزان، چاپ سوم.
۵. رایجیان اصلی، مهرداد(۱۴۰۲)، درآمدی به جرم‌شناسی، انتشارات سمت، چاپ سوم.
۶. محمدنسل، غلامرضا(۱۴۰۰)، مبانی پیش‌گیری از جرم(ترجمه و تحقیق)، انتشارات میزان، چاپ دوم.
۷. نیازپور، امیرحسن(۱۴۰۲)، پیش‌گیری از جرم، انتشارات دادگستر، چاپ دوم.
۸. ابراهیمی، شهرام(۱۳۹۶)، جرم‌شناسی پیش‌گیری، جلد اول، نشر میزان، چاپ چهارم.
۹. ابراهیمی، شهرام(۱۳۹۹)، بزه‌انگاری عدم انجام تدابیر پیش‌گیری از جرم، دانش‌نامه سیاست‌گذاری حقوقی، به کوشش لعیا جنیدی و امیرحسن نیازپور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، چاپ اول.
۱۰. ابراهیمی، شهرام(۱۴۰۱)، پیش‌گیری از تکرار جرم از طریق هوش مصنوعی؛ مقتضیات و محدودیت‌ها، مجله آموزه‌های حقوق کیفری، دوره ۱۹، شماره ۲۳.
۱۱. ابوذری، مهرنوش(۱۴۰۳)، مقابله با بزه‌کاری در عصر هوش مصنوعی: پیش‌بینی به مثابه پیش‌گیری، دوفصل‌نامه تحقیق و توسعه در حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دوره ۱، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۳.
۱۲. باباغیبی ازغندی، علیرضا(۱۳۸۸)، آینده‌پژوهی؛ رویکردی نو در طراحی برنامه‌های پیش‌گیری از جرم، فصلنامه مطالعات پیش‌گیری از جرم، سال چهارم، شماره ۱۳.
۱۳. جوان‌بخت، محمد و عباس شیخ‌الاسلامی(۱۴۰۳)، تجربه‌محوری در نظام عدالت کیفری: راهکاری برای بهبود اثربخشی سیاست جنایی، دوفصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دوره ۱، شماره ۱.
۱۴. رحیمی‌نژاد، اسماعیل(۱۴۰۲)، چالش‌های اساسی حقوق پیش‌گیری از جرم در ایران، پژوهش‌نامه حقوق کیفری، سال چهاردهم، شماره ۱، بهار و تابستان.

۱۵. سردارنیا، خلیل‌الله و میرزامهدی سالاری شهریابکی (۱۳۹۸)، واکاوی پیش‌گیری از جرایم در ایران با تمرکز بر نظریه سیستمی در علوم سیاسی، مجله پژوهش حقوق کیفری، سال هفتم، شماره ۲۷، تابستان.
۱۶. شیرینی، عباس (۱۳۹۶)، نقد و بررسی قانون پیش‌گیری از وقوع جرم، نشریه علمی تخصصی رهیافت پیش‌گیری، پیش‌شماره اول، پاییز.
۱۷. علی‌وردی نیا، اکبر (۱۳۹۳)، مدیریت پیش‌گیری از جرم در ایران، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، سال دوم، شماره ۸.
۱۸. فرهمند، مجتبی و نرگس دهقانی (۱۳۹۹)، چالش‌های قانونی قانون پیش‌گیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴، فصلنامه مطالعات نوین علوم انسانی در جهان، جلد ۱، شماره ۱.
۱۹. فلاح تفتی، فاطمه (۱۴۰۳)، هوش مصنوعی در خدمت پیش‌گیری از جرایم سایبری: رویکردی فقهی-حقوقی، فصل‌نامه مطالعات حقوقی فضای مجازی، سال سوم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۳.
۲۰. قماش، سعید و مرتضی عارفی (۱۳۹۶)، موانع اقتصادی و سیاسی پیش‌گیری اجتماعی از وقوع جرم، مجله آموزه‌های حقوق کیفری، شماره ۱۳.
۲۱. نجفی ابرندآبادی، علی حسین و همکاران (۱۳۸۶)، بررسی لایحه پیش‌گیری از وقوع جرم، فصلنامه مطالعات پیش‌گیری از جرم، شماره ۳، تابستان.
۲۲. نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۴)، به سوی تعریف یک سیاست ملی پیش‌گیری از جرم، دیپاچه در: براندن سی، ولش و همکاران، دانش‌نامه پیش‌گیری از جرم آکسفورد، ترجمه گروهی از پژوهش‌گران، به کوشش حمیدرضا نیکوکار، انتشارات میزان، چاپ اول.
۲۳. نیازپور، امیرحسن (۱۳۸۲)، پیش‌گیری از بزه کاری در قانون اساسی ایران و لایحه قانون پیش‌گیری از وقوع جرم، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۴۵، زمستان.
۲۴. نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۵)، پیش‌گیری از جرم و تکنیک‌های سیاست جنایی، جزوه درسی دوره دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

انگلیسی

1. Adams, R. E. Rohe, W. M., Arcury, T. A. (2023), Awareness of Community-oriented Policing and Neighborhood Perceptions in Five Small Cities, Journal of Criminal Justice. No. 33.

2. Al Shamsi, Hind Rashed Saleh and Su'aidi Safei(2023)«Artificial Intelligence Adoption in Predictive Policing to Predict Crime Mitigation Performance». International Journal of Sustainable Construction Engineering and Technology , Vol. 14, No. 3.
3. Carrabine, Eamonn & Others(2018), Criminology: A Sociological Introduction, Routledge Publication, First Publication.
4. Cavadino, Michael and James Dignan(2023), The Penal System : An Introduction, 3rd eds., Sage Publication , London.
5. Choubey, Santosh(2024). The Role of Artificial Intelligence in Crime Prediction and Prevention on a Global Scale» , An Online Peer Reviewed / Refereed Journal, Volume 2, Issue 3.
6. Choudhary, Vanshika & et .al(2024), AI in Crime Prevention & Prediction, Research in Vivekananda Global University Jaipur.
7. Clarke, R. and J. Eck(2019), Crime Analysis for Problem- Solvers: in 60 Small Steps, Washington D.C. U.S Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 3th eds.
8. Commission of Crime Prevention and Criminal Justice(2022), Report on The Reconvened Thirty-First Session, Economic and Social Council.
9. Donnelly, Jack(2019), Human Rights in The New World Order, World Policy Journal, Vol. 9, No. 2, Spring.
10. El Augi, Mustafa(2023). Action-oriented Policies in Crime Prevention and Criminal Justice In the light of the VII th United Nations Congress Recommendations, ILANUD, Año 7 No. 20.
11. Farrington, David p. & Welsh, Brandon C.(2018), Early Developmental Crime Prevention, International Handbook of Penology and Criminal Justice, CRC Press.
12. Grabosky, P. N.(2018), Fear of Crime and Fear Reduction Strategies, Trends and Issues in Crime and Criminal Series, No. 44, Australian Institute of Criminology, Canberra.
13. Laycock and N. Tilley(2019), Implementing Crime Prevention, In: M. Theory and D. Farrington (eds.), Building a Safer Society : Strategic Approaches to Crime Prevention, University of Chicago Press.

14. Maureen, Cain(2019), Orientalisme, Occidentalism and the Sociology of Crime, G. Garland & P. Spars(ed.), Criminology and Social Theory, Oxford University Press.
15. McLaughlin, Engene and Muncie, John(2018), The Sage Dictionary of Criminology, 5th eds. Sage Publication.
16. Scott, M.(2023), Implementing Crime Prevention: Lesson Learned from Oriented Policing Projects, in: J. Knuttson and R. Clarke (eds.), Putting Theory to Work: Implementing Situational Crime Prevention and Problem Oriented Policing, Crime Prevention Studies, Vol. 20, Monsey Criminal Justice Press, New York .
17. Wikström. Per-Olof(2022), Towards A Knowledge-Based Crime Prevention, Cambridge University Press.

References

1. Abuzari, Mehrnoush (1403), Dealing with Crime in the Age of Artificial Intelligence: Prediction as Prevention, Bi-Quarterly Journal of Research and Development in Criminal Law and Criminology, Volume 1, Issue 2, Fall and Winter. DOI: <https://doi.org/10.22034/jclc.2025.720961> (In Persian)
2. Adams, R. E. Rohe, W. M., Arcury, T. A.(2023) ,Awareness of Community-oriented Policing and Neighborhood Perceptions in Five Small Cities, Journal of Criminal Justice. No. 33.
3. Al Shamsi, Hind Rashed Saleh and Su'aidi Safei(2023) , Artificial Intelligence Adoption in Predictive Policing to Predict Crime Mitigation Performance, International Journal of Sustainable Construction Engineering and Technology , Vol. 14, No. 3.
4. Alivardinia, Akbar (۱۳۹۳), Crime Prevention Management in Iran, Strategic and Macro Policies Quarterly, Year 2, Issue 8. (in Persian)
5. Babaghayibi Azghandi, Alireza (1388), Futures Studies; A New Approach in Designing Crime Prevention Programs, Quarterly Journal of Crime Prevention Studies, Year 4, Issue 13. (In Persian)
6. Carrabine, Eamonn & Others(2018), Criminology: A Sociological Introduction, Routledge Publication, First Publication.
7. Cavadino, Michael and James Dignan(2023), The Penal System : An Introduction, 3rd eds., Sage Publication , London.
8. Choubey, Santosh(2024). The Role of Artificial Intelligence in Crime Prediction and Prevention on a Global Scale» , An Online Peer Reviewed / Refereed Journal , Volume 2, Issue 3.
9. Choudhary, Vanshika & et .al(2024). AI in Crime Prevention & Prediction, Research in Vivekananda Global University Jaipur.
10. Clarke, R. and J. Eck(2019), Crime Analysis for Problem- Solvers : in 60 Small Steps, Washington D.C. U.S Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 3th eds.
11. Commission of Crime Prevention and Criminal Justice(2022), Report on The Reconvened Thirty-First Session. Economic and Social Council.

12. Donnelly, Jack(2019), Human Rights in The New World Order, World Policy Journal, Vol. 9, No. 2, Spring.
13. Ebrahimi, Shahram (1396), Preventive Criminology, Volume One, Mizan Publications, Fourth Edition. DOI: <https://doi.org/10.30513/cld.2023.4345.1701> (In Persian)
14. Ebrahimi, Shahram (1399), Criminalization of Failure to Implement Crime Prevention Measures, Encyclopedia of Legal Policy, edited by Laya Junaidi and Amir Hassan Niazipour, Legal Assistant of the President, First Edition. (In Persian)
15. Ebrahimi, Shahram (1401), Prevention of Recidivism through Artificial Intelligence; Requirements and Limitations, Journal of Criminal Law Studies, Volume 19, Issue 23. (In Persian)
16. El Augi, Mustafa(2023), Action-oriented Policies in Crime Prevention and Criminal Justice In the light of the VII th United Nations Congress Recommendations, ILANUD, Año 7 No. 20.
17. Fallah Tafti, Fatemeh (1403), Artificial Intelligence in the Service of Preventing Cybercrimes: A Jurisprudential-Legal Approach, Quarterly Journal of Cyberspace Legal Studies, Year 3, Issue 4, Winter, DOI: <https://www.doi.org/10.71488/cyberlaw.2025.1184064> (In Persian)
18. Farahmand, Mojtaba and Narges Dehghani (۱۳۹۹), Legal Challenges of the Crime Prevention Law of 2015, Quarterly Journal of Modern Humanities Studies in the World, Volume 1, Issue 1. (in Persian)
19. Farrington, David p. & Welsh, Brandon C.(2018), Early Developmental Crime Prevention, International Handbook of Penology and Criminal Justice, CRC Press.
20. Ghomashi, Saeed and Morteza Arefi (1396), Economic and Political Obstacles to Social Prevention of Crime, Journal of Criminal Law Doctrines, Issue 13. (In Persian)
21. Grabosky, P. N.(2018), Fear of Crime and Fear Reduction Strategies, Trends and Issues in Crime and Criminal Series, No. 44, Australian Institute of Criminology, Canberra.
22. Irvanian, Amir (1403), General Theory of Criminal Policy, Shahr Danesh Publications, 2nd edition. (In Persian)
23. Jamshidi, Alireza (1394), Participatory Criminal Policy, 2nd edition. (In Persian)
24. Jandeli, Menon (1401), An Introduction to Crime Prevention, translated and researched by Shahram Ebrahimi, Mizan Publications, 3rd edition. (In Persian)

25. Javan-Bakht, Mohammad and Abbas Sheikh-ol-Islami (1403), Experience-based in the Criminal Justice System: A Strategy for Improving the Effectiveness of Criminal Policy, Bi-Quarterly Journal of Research and Development in Criminal Law and Criminology, Volume 1, Number 1, DOI: <https://doi.org/10.22034/jclc.2024.718657> (in Persian)
26. Javan-Jaffari, Abdolreza and Seyyed Mehdi Seyyedzadeh-Shani (1399), Practical Guidelines for Crime Prevention, Mizan Publications, 3rd edition. (In Persian)
27. Laycock and N. Tilley(2019), Implementing Crime Prevention, In: M. Theory and D. Farrington (eds.), Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention, University of Chicago Press.
28. Maureen, Cain(2019), Orientalisme, Occidentalism and the Sociology of Crime, G. Garland & P. Spars(ed.), Criminology and Social Theory, Oxford University Press.
29. McLaughlin, Engene and Muncie, John(2018), The Sage Dictionary of Criminology, 5th eds. Sage Publication.
30. Mohammadnasal, Gholamreza (1400), Fundamentals of Crime Prevention (Translated and Researched), Mizan Publications, 2nd edition. (In Persian)
31. Najafi Abarandabadi, Ali Hossein et al. (1386), Review of the Crime Prevention Bill, Quarterly Journal of Crime Prevention Studies, Issue 3, Summer. (In Persian)
32. Najafi Abrandabadi, Ali Hossein (2015), Towards a National Crime Prevention Policy, Preface in: Brandon C, Welsh et al., Oxford Encyclopedia of Crime Prevention, translated by a group of researchers, with the help of Hamid Reza Nikokar, Mizan Publications, First Edition. (In Persian)
33. Najafi Abrandabadi, Ali Hossein (2016), Crime Prevention and Criminal Policy Techniques, Textbook for the Doctoral Course in Criminal Law and Criminology, Shahid Beheshti University.
34. Niazpour, Amir Hassan (1402), Crime Prevention, Dadgostar Publications, Second Edition. (In Persian)
35. Niazpour, Amir Hassan (2003), Crime Prevention in the Iranian Constitution and the Crime Prevention Bill, Justice Legal Journal, No. 45, Winter. (In Persian)
36. Rahiminejad, Esmail (1402), Basic Challenges of Crime Prevention Law in Iran, Criminal Law Research Journal, Year 14, Issue 1, Spring and Summer. DOI: <https://doi.org/10.22124/jol.2022.21908.2268> (In Persian)

37. Rayejian-Asli, Mehrdad (1402), An Introduction to Criminology, Samt Publications, 3rd edition. (In Persian)
38. Sardarnia, Khalil-Allah and Mirza Mehdi Salari Shahrabaki (2019), Analysis of Crime Prevention in Iran with a Focus on Systemic Theory in Political Science, Journal of Criminal Law Research, Volume 7, Issue 27, Summer, DOI : <https://doi.org/10.22054/jclr.2018.20031.1374> (In Persian)
39. Scott, M.(2023), Implementing Crime Prevention: Lesson Learned from Oriented Policing Projects, in: J. Knuttson and R. Clarke (eds.), Putting Theory to Work: Implementing Situational Crime Prevention and Problem Oriented Policing, Crime Prevention Studies, Vol. 20, Monsey Criminal Justice Press, New York .
40. Shiri, Abbas (2017), Critique and Review of Crime Prevention Law, Specialized Scientific Journal of Prevention Approach, First Pre-Issue, Autumn. (In Persian)
41. Wikström. Per-Olof(2022), Towards A Knowledge-Based Crime Prevention, Cambridge University Press.